CENTRUM EUROPY WSCHODNIEJ
UNIWERSYTET MARII CURIE-SKŁODOWSKIEJ

ANALIZY / POLITYKA

Ihor Hurak

Udział Rosji w wydarzeniach na Ukrainie w okresie luty – sierpień 2014 roku

Nr 13
2016

Copyright © Centrum Europy Wschodniej UMCS

REDAKCJA NAUKOWA:

Prof. dr hab. Walenty Baluk

Dr Nadia Gergało-Dąbek

OPRACOWANIE GRAFICZNE:

Mgr Barbara Targońska

WYDAWCA:

Centrum Europy Wschodniej
Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

ul. Zana 11, 20-601 Lublin,
tel. (+48) 81 537 64 04; tel./faks (+48) 81 537 64 61
biuro@centrum.umcs.pl
http://www.centrum.umcs.pl

ANALIZY / POLITYKA Nr 13

Ihor Hurak

Udział Rosji w wydarzeniach na Ukrainie w okresie luty – sierpień 2014 roku

LUBLIN, grudzień 2016

Od początku wydarzeń na Majdanie Niepodległości w listopadzie 2013 roku Federacja Rosyjska zajęła w stosunku do Ukrainy zdecydowane stanowisko polegające na obronie swoich interesów. Jej przywódcy apelowali do Zachodu o nie wtrącanie się w wewnętrzne sprawy Ukrainy. W rzeczywistości Rosja domagała się przyznania jej szczególnych praw na obszarze poradzieckim, w tym do wywierania wpływu na przebieg wydarzeń na Ukrainie. Rosyjskie służby specjalne uczestniczyły w planowaniu operacji przeciwko protestującym na Majdanie zwolennikom integracji europejskiej oraz zorganizowały ucieczkę prezydenta Ukrainy Wiktora Janukowycza. Ingerencja Moskwy w wewnętrzne sprawy Ukrainy jeszcze w większym stopniu ujawniła się w wydarzeniach na Krymie i Donbasie. W ramach artykułu zostanie podjęta próba analizy działań i stopnia zaangażowania strony rosyjskiej w wydarzeniach na Ukrainie w okresie od lutego do sierpnia 2014 roku. W lutym Rosja rozpoczęła inwazję wojskową na Krymie, zaś w sierpniu rosyjskie jednostki wkroczyły na Donbas.

Po tragicznych wydarzeniach na Majdanie Niepodległości, ucieczce prezydenta Ukrainy Wiktora Janukowycza do Rosji oraz zmianie władzy wykonawczej w Kijowie uwaga agencji informacyjnych całego świata została skupiona wokół Krymu. Sytuacja na półwyspie rozwijała się dynamicznie, ale w kierunku odwrotnym do wydarzeń w całym państwie. Już 27 lutego przez siły polityczne, opozycyjne do powołanego tego samego dnia nowego rządu Ukrainy, zostały zajęte budynki rządu i parlamentu Autonomicznej Republiki Krymu w Symferopolu. Jedną z pierwszych decyzji było podjęcie uchwały o przeprowadzeniu 25 maja referendum ws. rozszerzenia pełnomocnictw autonomii. W tym samym czasie w Moskwie Duma Państwowa, niższa izba rosyjskiego parlamentu, zwróciła się do prezydenta Federacji Rosyjskiej o podjęcie działań w celu ustabilizowania sytuacji na półwyspie. Natomiast Władimir Putin złożył 1 marca do Rady Federacji bezprecedensowy wniosek o zgodę na użycie sił zbrojnych na terytorium Ukrainy. Izba wyższa rosyjskiego parlamentu „broniąc życia i interesów obywateli rosyjskich" oraz „sił zbrojnych Rosji, rozmieszczonych zgodnie z umowami międzynarodowymi na terytorium Ukrainy" jednogłośnie poparła wniosek głowy państwa[1]. Jednym z głównych skutków tej sprzecznej z zasadami prawa międzynarodowego decyzji[2], było pokazanie krymskim separatystom, iż Kreml przy pomocy różnych środków będzie dążył do ograniczenia ukraińskiej jurysdykcji na półwyspie.

[1] Совет Федерации дал согласие на использование вооруженных сил России на территории Украины, http://council.gov.ru/press-center/news/39851/, 20.03.2014.
[2] Zob. О. Задорожній, *Анексія Криму – міжнародний злочин*, Київ 2015, s. 191-425.

Rosja podjęła także błyskawiczne działania militarne na półwyspie. Jeszcze przed decyzją Rady Federacji, 28 lutego rosyjscy żołnierze opanowali lotniska w Symferopolu oraz w Sewastopolu[3]. 2 marca większość jednostek i ośrodków dowodzenia armii ukraińskiej na Krymie zostało okrążonych i zablokowanych przez żołnierzy rosyjski. Oprócz wspomnianych lotnisk, pod kontrolą armii rosyjskiej w tym czasie znalazło się jeszcze kilka ważnych ze strategicznego punktu widzenia obiektów. Między innymi przeprawa promowa w Cieśninie Kerczeńskiej, łącząca Krym z Rosją, drogi wiodące na półwysep od północy, a także lotnisko w Dżankoju oraz ośrodek kontroli przestrzeni powietrznej[4]. Dokonując agresji wobec sąsiedniego państwa[5] Władimir Putin na konferencji prasowej (4.03.2014) wymijająco twierdził, że na razie „nie ma potrzeby użycia rosyjskich sił zbrojnych na Ukrainie"[6]. Według informacji Ministerstwa Obrony Ukrainy, ogłoszonej tego samego dnia, armia rosyjska zwiększyła swój kontyngent na półwyspie o 5,5 tysiąca żołnierzy, reprezentujących jednostki specjalne[7]. Przez kilka dni ilość wojsk rosyjskich na Krymie wzrosła prawie dwukrotnie[8].

Stacjonowanie Rosyjskiej Floty Czarnomorskiej na półwyspie, agresja militarna Federacji Rosyjskie na Krymie, krytyczny stan armii ukraińskiej[9] oraz spóźniona i niewystarczająca reakcja Zachodu[10] umożliwiły Kremlowi przeprowadzenie na półwyspie „blitzkriegu". Po dwukrotnych zmianach[11] datę referendum wyznaczono na 16 marca, które

---

[3] A. Wilk, *Rosyjska interwencja wojskowa na Krymie*, „Analizy OSW", http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2014-03-05/rosyjska-interwencja-wojskowa-na-krymie 20.03.2014.

[4] *Rosja zajmuje Krym bez walki. Zachód (i NATO) póki co kiwa palcem w bucie. Czy Polskę stać na wojnę z Rosją?*, https://odyssynlaertesa.wordpress.com/2014/03/02/rosja-zajmuje-krym-bez-walki-zachod-i-nato-poki-co-kiwa-palcem-w-bucie-czy-polske-stac-na-wojne-z-rosja/, 15.03.2014.

[5] В. Василенко, *Російсько-українська війна 2014 року: причини, перебіг та правові наслідки*, «Український. Тиждень» 2014, № 42, s. 31-34.

[6] W. Radziwinowicz, *Doktryna prezydenta Rosji: Mamy prawo wkroczyć na Ukrainę*, http://wyborcza.pl/1,75477,15567718,Doktryna_prezydenta_Rosji__Mamy_prawo_wkroczyc_na.html, 20.03.2014.

[7] *Росія збільшила свій контингент в Криму до 16 тисяч військовослужбовців – Тенюх*, http://www.unian.ua/politics/892512-rosiya-zbilshila-sviy-kontingent-v-krimu-do-16-tisyach-viyskovoslujbovtsiv-tenyuh.html, 4.03.2014.

[8] В. Костров, Хроніка кримського протистояння, «Віче» 2014, № 7 (http://www.viche.info/journal/4145/, 20.10.2014).

[9] A. Micek, *Siły Zbrojne Ukrainy – stan na koniec listopada 2014 r.*, http://www.nowastrategia.org.pl/sily-zbrojne-ukrainy-stan-koniec-listopada-2014-r/, 1.12.2014; *Кримська криза та стратегія України: чому ми не повинні атакувати сепаратистів*, http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3317164-krymska-kryza-ta-stratehiia-ukrainy-chomu-my-ne-povynni-atakuvaty-separatystiv, 20.03.2014.

[10] А. Октисюк, *Анексія Криму – геополітична втрата України*, http://www.pravda.com.ua/columns/2014/06/4/7027774/, 10.06.2014.

[11] Najpierw datą referendum wyznaczono 25 maja, przez kilka dni przesunięto go na 30 marca. W końcu zdecydowano nie czekać tak długo i przeprowadzić plebiscyt już 16 marca [w:] *Референдум в Криму вирішили перенести на 16 березня*, http://nbnews.com.ua/ua/news/114903/, 15.03.2014.

zostało przeprowadzone pod całkowitą kontrolą rosyjskiej armii[12]. Mieszkańców półwyspu zapytano o przyłączenie Krymu do Federacji Rosyjskiej. Następnego dnia ogłoszono oficjalne wyniki[13], zaś Rada Najwyższa Krymu zwróciła się do Rosji z prośbą o włączenie półwyspy do składu federacji[14]. Tego samego dnia Rosja uznała niepodległość Krymu, natomiast już 18 marca na Kremlu podpisano traktat o przyjęciu Republiki Krymu do składu Federacji Rosyjskiej[15]. Powyższe działania Federacji Rosyjskiej miały uzasadnić dokonanie aneksji półwyspu[16].

Przez kilka tygodni Kreml zaprzeczał wykorzystaniu w wydarzeniach na Krymie rosyjskich jednostek specjalnych. Oprócz prezydenta obecność na półwyspie nieprzewidzianych traktatem sił rosyjskich zakwestionował również Siergiej Szojgu, minister obrony Federacji Rosyjskiej[17]. W tym czasie tysiące dobrze wyposażonych w rosyjski sprzęt „*zielonych ludzików*" przy wsparciu pojazdów opancerzonych aktywnie poszerzały swoją kontrolę nad obiektami strategicznymi półwyspu[18]. Nie wytrzymuje żadnej krytyki hipoteza, że w ciągu kilku dni prorosyjskie siły Krymu stworzyły dobrze wyposażoną i wyszkoloną kilkutysięczną „*samoobronę*". Już na samym początku rosyjskiej inwazji na Krymie na stronie internetowej Ośrodka Studiów Wschodnich 5 marca umieszczono analizę Andrzeja Wilka, w której ekspert precyzyjnie opisał sytuację wokół Krymu, wymieniając poszczególne jednostki armii rosyjskiej uczestniczące w operacji militarnej. Jednostki wojskowe z Południowego i Centralnego Okręgów Wojskowych zostały przerzucone na półwysep drogą powietrzną (lotnisko w Symferopolu), drogą morską (port w Sewastopolu) oraz przeprawą promową przez Cieśninę Kerczeńską[19].

---

[12] *Україна – Кримський референдум: заява міністра закордонних справ Франції Пана Лорана Фабіуса*, http://www.ambafrance-ua.org/Ukrayina-Krims-kij-referendum, 17.03.2014.

[13] Według oficjalnie ogłoszonych wyników 96,7 proc. uczestników opowiedziało się za przyłączenia Krymu do Federacji Rosyjskiej. Frekwencja pod czas plebiscytu wynosiła 83,1 proc. [w:] *Referendum na Krymie: 96,8 proc. za przyłączeniem do Federacji Rosyjskiej*, http://wiadomosci.onet.pl/swiat/referendum-na-krymie-96-8-proc-za-przylaczeniem-do-federacji-rosyjskiej/hrdrc, 18.03.2014.

[14] *Парламент Крыма объявил полуостров независимым государством*, http://www.tvc.ru/news/show/id/34281, 17.03.2014.

[15] *Błyskawiczne tempo Rosjan. Putin anektował Krym dwie doby po referendum*, http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/blyskawiczne-tempo-rosjan-putin-anektowal-krym-dwie-doby-po-referendum,408990.html, 20.03.2014.

[16] В. Василенко, op. cit., s. 31; О. Задорожній, op. cit., s. 191-425.

[17] *Российских войск в Крыму "нет абсолютно", заявил Шойгу*, http://newsru.com/russia/05mar2014/shoigu.html, 8.03.2014.

[18] *«Зелені чоловічки»*, http://zik.ua/ua/analytics/2014/03/21/zeleni_cholovichky_472712, 23.03.2014; *С. Хоменко, Міноборони України: блокада Криму триває, військові вірні присязі*, http://www.bbc.co.uk/ukrainian/politics/2014/03/140303_crimea_situation_sx, 5.03.2014.

[19] 22. Brygada SpecNaz z Krasnodaru, 382. batalion piechoty morskiej z Temruku, 31. Brygada Powietrznodesantowa z Uljanowska (A. Wilk, op. cit.; zob. В. Костров, op. cit.; В. Горбулін і ін. (ред.), *Донбас і Крим: ціна повернення : монографія*, Київ 2015).

W wydarzeniach na półwyspie na przełomie lutego i marca znaczącą rolę odegrały rosyjskie oddziały paramilitarne. W połowie lutego na Krym przybyli Kozacy kubańscy, którzy wspólnie z żołnierzami krymskiego Berkutu de facto tworzyli oddziały „*samoobrony*" Krymu[20]. Z kolei 5 marca na Krymie pojawili się bojownicy czeczeńskiego batalionu „*Wostok*"[21]. Potwierdzeniem zaangażowania powyższych oddziałów paramilitarnych może służyć fakt odznaczenia medalem Ministerstwa Obrony RF „Za wyzwolenie Krymu"[22] prezydenta Czeczenii Ramzana Kadyrowa oraz g*ubernatora* Kraju Krasnodarskiego *Aleksandra Tkaczewa*[23].

Dopiero 17 kwietnia Władimir Putin po raz pierwszy publicznie wyznał, że w wydarzeniach na Krymie uczestniczyły jednostki armii rosyjskiej[24]*. Informacja ta nie była zaskoczeniem dla większości obserwatorów, natomiast znaczenie miło oficjalne przyznanie się prezydenta do przeprowadzenia interwencji militarnej w sąsiednim państwie, w wyniku której Rosja anektowała ukraiński półwysep. Interesująco wygląda tłumaczenie Władimira Putina, który powiedział, że dla przeprowadzenia referendum na Krymie*[25] *(w sprawie przyłączenia półwyspu do Rosji) niezbędna była obecność rosyjskich jednostek specjalnych*[26]*. W inny sposób* „przeprowadzić referendum transparentnie, uczciwie, z godnością i pomóc ludziom wyrazić swoją wolę nie było możliwości", stwierdziła rosyjska głowa państwa[27]. Słowa prezydenta dają do zrozumienia, że bez kontroli przebiegu referendum przez rosyjskie siły specjalne Rosja nie była pewna wyniku plebiscytu na najbardziej prorosyjskim terytorium Ukrainy. W tym

[20] *Rosyjska operacja Krym – specnaz, najemnicy, Kozacy i Berkut*, http://alexjones.pl/pl/aj/aj-swiat/aj-gospodarka-swiatowa/item/25346-rosyjska-operacja-krym-specnaz-najemnicy-kozacy-i-berkut, 5.04.2014.
[21] *Czeczeński batalion „Wostok" przejął budynki administracji obwodowej w Doniecku*, http://www.defence24.pl/news_czeczenski-batalion-wostok-przejal-budynki-administracji-obwodowej-w-doniecku, 5.06.2014; *Генштаб Украины: В Крыму замечен чеченский батальон "Восток"*, http://www.rosbalt.ru/ukraina/2014/03/05/1240559.html, 7.03.2014.
[22] Komentarza wymaga wydanie medalu pamiątkowego przez Ministerstwo Obrony Rosji z napisem „Za wyzwolenie Krymu („ЗА ОСВОБОЖДЕНИЕ КРЫМА / 20.02.2014 – 18.03.2014"). Powyższy napis oznacza, że początek operacji strona rosyjska datuje na 20 lutego, kiedy na Ukrainie funkcje prezydenta sprawował jeszcze Wiktor Janukowycz (*Эксперты назвали 12 фактов, как медаль "За возвращение Крыма" подставила РФ*, http://www.profi-forex.org/novosti-rossii/entry1008208512.html, 5.06.2014; *Медаль «За возвращение Крыма»*, https://ru.wikipedia.org/wiki/Медаль_«За_возвращение_Крыма», 5.06.2014).
[23] *Кадыров получил медаль "За освобождение Крыма"* http://censor.net.ua/news/288957/kadyrov_poluchil_medal_za_osvobojdenie_kryma, 10.06.2014; *Кадырова и Ткачева наградили медалями «За освобождение Крыма»*, http://lenta.ru/news/2014/06/07/kadyrov/, 15.06.2014.
[24] *Путін вперше визнав, що "зелені чоловічки" – його військові*, http://www.pravda.com.ua/news/2014/04/17/7022770/, 18.04.2014.
[25] Nielegalnego pod względem prawa międzynarodowego i ukraińskiego (M. Lis. *Działania Rosji to bezprawna agresja. Odpowiedzieć może każde państwo*, http://www.wprost.pl/ar/444826/Dzialania-Rosji-to-bezprawna-agresja-Odpowiedziec-moze-kazde-panstwo/, 25.04.2014).
[26] Analizując wypowiedź Władimira Putina można się zastanawiać nad wynikiem referendum w Czeczenii przed drugą wojną czeczeńską na temat niepodległości republiki w warunkach kontrolowania jej terytorium przez zwolenników niepodległości lub sił zewnętrznych sprzyjających jej oderwaniu od Federacji Rosyjskiej.
[27] *Путін вперше визнав, що "зелені чоловічки" – його військові*, http://www.pravda.com.ua/news/2014/04/17/7022770/, 18.04.2014.

kontekście interesująco brzmi wypowiedź Igora Girkina, byłego doradcy Siergieja Aksionowa, a później ministra obrony tzw. Donieckiej Republiki Ludowej, który w jednym ze swoich wywiadów powiedział, że przedstawiciele władz krymskich przez pewien czas pozostawali wierni nowemu rządowi ukraińskiemu. Były oficer rosyjskich służ specjalnych wyznał, że „potrzebne" głosowania w Radzie Najwyższej Autonomicznej Republiki Krym udało się zapewnić dopiero po doprowadzeniu deputowanych siłą[28].

W związku z przyznaniem się Władimira Putina do interwencji rosyjskich sił zbrojnych na Krymie nie ma potrzeby koncentrować uwagi czytelników na analizie bazy dowodowej ich obecności na półwyspie. Dogłębna analiza sytuacji prawnej związanej z aneksją części ukraińskiego terytorium przez Federację Rosyjską została bardzo dobrze przedstawiona w pracach profesora Ołeksandra Zadorożnego[29]. Z tego powodu nie będziemy się koncentrować na złamaniu przez Rosję zasad i norm prawa międzynarodowego (*Karty Narodów Zjednoczonych, Aktu końcowego Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie* i innych dokumentów). Natomiast analizie zostaną poddane zobowiązania Federacji Rosyjskiej wynikające z umów międzynarodowych, w których gwarantowała ona suwerenność i integralność terytorialną Ukrainy. Jednym z takich dokumentów jest *Memorandum* o *gwarancjach bezpieczeństwa* w *związku* z *przyłączeniem* się *Ukrainy* do *układu* o *nierozprzestrzenianiu broni jądrowej z 5 grudnia 1994 r., potocznie nazywane memorandum budapesztańskim. W artykule 1 rezygnując ze statusu państwa nuklearnego Ukraina otrzymała gwarancje, że „*Federacja Rosyjska, Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej oraz Stany Zjednoczone Ameryki potwierdzają swoje zaangażowanie, zgodnie z zasadami Aktu Końcowego Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, w poszanowanie niezależności i suwerenności istniejących granic Ukrainy*". W następnym artykule Rosja potwierdza „*swoje zobowiązanie do powstrzymania się od stosowania groźby lub użycia siły przeciw integralności terytorialnej bądź politycznej niezależności Ukrainy, i że żadna broń w ich posiadaniu nigdy nie zostanie użyta przeciw Ukrainie, chyba że w samoobronie lub w przypadkach zgodnych z Kartą Narodów Zjednoczonych*". W końcowym fragmencie memorandum znalazł zapis, że Ukraina i Federacja Rosyjska, jak również* Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej oraz Stany

[28] I. Girkin powiedział, że był jednym z przywódców „opołczeńców", „zbierających deputowanych do sali obrad, żeby wymusić na nich odpowiednie głosowanie" [w:] *Стрелков признался, как на самом деле происходило "народное присоединение" Крыма к России*, http://kriminal.tv/news/strelkov-priznalsja-kak-na-samom-dele-proishodilo-narodnoe-prisoedinenie-krima-k-rossii.html, 25.01.2015.

[29] О. Задорожній, *Анексія Криму …* ; О. Задорожній, Міжнародне право в міждержавних відносинах України і Російської Федерації. 1991-2014, Київ 2015.

Zjednoczone Ameryki „będą się konsultowały w przypadku powstania sytuacji, w której pojawiłyby się wątpliwości dotyczące powyższych zobowiązań”[30].

Dokonując aneksji Krymu Rosja złamała również zapisy *Traktatu o przyjaźni, współpracy i partnerstwa między Ukrainą a Federacją Rosyjską* z 31 maja 1997 r. W artykule 2 dokumentu czytamy: „Wysokie Umawiające się Strony, zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych i zobowiązaniami, wynikającymi z Aktu końcowego Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie szanują integralność terytorialną jedna drugiej i potwierdzają nienaruszalność istniejących granic między nimi”[31]. Swoimi działaniami na Krymie oraz później na Donbasie Federacja Rosyjska pogwałciła kolejne zobowiązania. W trzecim artykule dokumentu Ukraina i Rosja zobowiązały się do budowania wzajemnych relacji „na zasadach wzajemnego poszanowania suwerennej równości, nienaruszalności granic, pokojowego rozstrzyganie sporów, nie użycia siły lub groźby jej użycia … niewtrącania się w sprawy wewnętrzne, przestrzegania praw człowieka i podstawowych wolności, współpracy między państwami, sumiennego wypełniania zobowiązań międzynarodowych i innych powszechnie uznanych norm prawa międzynarodowego”[32]. Federacja Rosyjska złamała również postanowienia Traktatu o rosyjsko-ukraińskiej granicy państwowej z 2003 r. oraz szereg innych porozumień[33].

Po aneksji Krymu na początku kwietnia Rosja po krótkiej przerwie aktywizowała działalność na wschodzie Ukrainy. Zaangażowanie się Federacji Rosyjskiej na Donbasie spowodowane było kilkoma czynnikami. Po-pierwsze, euforią po skutecznej operacji na Krymie, której towarzyszyło przekonanie, że podobne skutki przyniosą działania w innych regionach południowo-wschodniej Ukrainy, zamieszkałych przez dużą liczbę etnicznych Rosjan.

Po-drugie, wewnętrzna słabość Ukrainy, zwłaszcza systemu obronnego[34]. Niedofinansowanie ukraińskich sił zbrojnych w okresie rządów Leonida Kuczmy i Wiktora Juszczenki sprzyjało degradacji systemu bezpieczeństwa narodowego, natomiast reżim Wiktora Janukowicza doprowadził do jego upadku. Do degradacji wywiadu i kontrwywiadu armii i

[30] *Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї*, http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/998_158, 18.03.2014.
[31] *Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією*, http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/643_006, 15.07.2012.
[32] Ibidem.
[33] О. Задорожній, Міжнародне право … , s. 25-95.
[34] В. Нестерович, *Громадські протести на окремих територіях Українського Донбасу протягом весни 2014 року: причини та наслідки*, http://www.viche.info/journal/4446/, 2.12.2014; *Чим і як воює в Донбасі українська армія*, http://vchortkovi.pp.ua/?p=2965, 5.08.2014.

marynarki, Służby Bezpieczeństwa, Rady Bezpieczeństwa Narodowego i Obrony Ukrainy przyczyniły się także rosyjskie służby specjalne, dysponujące szeroką siatką agentury integrowanej w struktury państwa ukraińskiego. Planując inwazję kierownictwo Rosji miało bardzo dobre rozeznanie złego stanu ukraińskich sił zbrojnych oraz innych elementów systemu bezpieczeństwa narodowego[35]. Z prezydentem Wiktorem Janukowyczem do Rosji lub do okupowanego Krymu udało się kierownictwo Ministerstwa Obrony Ukrainy, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Ukrainy, Służby Bezpieczeństwa Ukrainy, Prokuratury Generalnej[36]. Nie można wykluczyć, że w takich okolicznościach władze Rosji miały lepsze rozeznanie w sytuacji na Ukrainie od przedstawicieli nowego ukraińskiego rządu.

Po-trzecie, specyficzna sytuacja na Donbasie. Zwłaszcza przykład bezkrwawej i szybkiej aneksji Krymu bez większego oporu ze strony nowego rządu; kilkuletnia antyukraińska działalność rosyjskich mediów na Donbasie, propagujących hasła separatystyczne; moralne i finansowe poparcie separatystów przez miejscowe elity polityczne, wykorzystujących separatyzm jako kartę przetargową w negocjacjach z władzami centralnymi; niski poziomi życia większości mieszkańców regionu, spodziewających się poprawienia sytuacji społeczno-ekonomicznej po przyłączeniu się do Rosji; demoralizacja milicji po zwycięstwie Euromajdanu oraz bierna postawa większości przedstawicieli władz lokalnych albo ich przyłączenie się do separatystów[37].

Po-czwarte, reakcja Zachodu. W artykule Tomasza Otłowskiego na temat konfliktu gruzińsko-rosyjskiego autor zwrócił uwagę na „niezwykle miękka reakcja Zachodu na rosyjską agresję wymierzoną w Gruzję". Podejmując próbę prognozowania badacz stwierdza, że nie wyklucza powtórki scenariusza gruzińskiego przeciwko kolejnemu suwerennemu państwu, położonemu w regionie uznanym przez Rosję za jej wyłączną strefę wpływów. Ze względu na

[35] В. Василенко. *Агресія Росії: генеза, мета, способи протидії та правові наслідки*, http://tyzhden.ua/Politics/105356, 22.03.2014.
[36] *Екс-голова СБУ Якименко є підозрюваним №1 у справі про розстріли на Майдані*, http://www.unian.ua/politics/990468-eks-golova-sbu-yakimenko-e-pidozryuvanim-1-u-spravi-pro-rozstrili-na-maydani.html, 5.10.2014; *ЗМІ: Лебедєв втік у Крим. У Міноборони знищують документи*, http://gigamir.net/news/politics/pub623669, 5.03.2014; *Екс-глава МВС Захарченко, який втік зібрався в Крим до «Беркуту»*, http://www.depo.ua/ukr/politics/beglyy-eks-glava-mvd-zaharchenko-sobralsya-v-krym-k-berkutu--14012015183800, 18.01.2015; *Пшонка вкрав службове авто, коли тікав за кордон, – ГПУ*, http://24tv.ua/news/showNews.do?pshonka_vkrav_sluzhbove_avto_koli_tikav_za_kordon__gpu&objectId=434155, 26.04.2014.
[37] В. Нестерович, op. cit. .

geopolityczne znaczenie Ukrainy przypuszczał, że w tym „kierunku pójdzie impet kolejnej ofensywy dyplomatycznej Kremla wobec rosyjskich peryferii” [38].

Przewidywania eksperta się sprawdziły, ponieważ destabilizacja sytuacji w Kijowie zachęciła Rosję do podjęcia decyzji w sprawie aneksji Krymu[39]. Zachód po raz kolejny nie wykazał stanowczej reakcji wobec rosyjskiej agresji. Z jednej strony, przyjęte przez Stany Zjednoczone i UE pierwsze sankcji wobec Rosji miały charakter symboliczny, dlatego nie były efektywne[40]. Z drugiej strony, w trakcie rozmów międzynarodowych, rosyjska agresja przeciwko Ukrainie oraz aneksja Krymu nie zostały nazwane po imieniu. Dla przykładu odwołamy się do spotkania w Genewie (17IV2014) z udziałem szefów dyplomacji Ukrainy, Unii Europejskiej, Stanów Zjednoczonych i Rosji. Przed wyjazdem do Szwajcarii Minister Spraw Zagranicznych Ukrainy Andrij Deszczycia otrzymał *szczegółowe dyrektywy* Gabinetu Ministrów Ukrainy. Dokument nakazywał, że w trakcie rokowań strona ukraińska powinna domagać się od strony Rosyjskiej zaprzestania wspierania grup terrorystycznych, wycofania wojsk rosyjskich z pod ukraińskiej granicy, uchylenia decyzji parlamentu Federacji Rosyjskiej o wykorzystaniu rosyjskich sił zbrojnych na terytorium Ukrainy, wycofania z Krymu bezprawnie przybywających tam jednostek oraz uchylenia aktów normatywnych dotyczących aneksji półwyspu[41]. We wspólnej deklaracji podsumowującej spotkanie żaden z wyżej wymienionych postulatów strony ukraińskiej nie został uwzględniony. Przeciwnie w dokumencie dostrzegamy rosyjską wersję wydarzeń na Ukrainie. W deklaracji nie wspomniano o aneksji Krymu, nie padły zapewnienia o poszanowaniu suwerenności i integralności terytorialnej państwa ukraińskiego, wszystkie zobowiązania dotyczą wyłącznie strony ukraińskiej[42]. Zawartość deklaracji pokazuje, że w tym czasie państwa zachodnie dążyły do szybkiego rozwiązania konfliktu na Donbasie, dlatego były

[38] *Tomasz Otłowski: Geopolityczne aspekty konfliktu gruzińsko-rosyjskiego*, http://www.psz.pl/116-bezpieczenstwo/tomasz-otlowski-geopolityczne-aspekty-konfliktu-gruzinsko-rosyjskiego, 20.04.2014.

[39] W tym czasie już widomo, że działalność Kremla, zorientowana na przyłączenie Krymu do Rosji, była realizowana od kilku lat [w:] *Байкер Хірург зізнався, що отримав завдання від Путіна по «поверненню» Севастополя ще в 2009 році*, http://uapress.info/uk/news/show/53339, 23.12.2014; *Путін готувався до атаки на Україну ще в 2010 році, розповів Сенченко*, http://www.newsru.ua/arch/ukraine/20nov2014/senchenko_rasskazal.html, 25.11.2014; *Російський опозиціонер розповів, хто переконав Путіна анексувати Крим в України*, http://expres.ua/news/2014/12/19/121916-rosiyskyy-opozycioner-rozpoviv-hto-perekonav-putina-aneksuvaty-krym-ukrayiny, 19.12.2014.

[40] H. Kozieł, *Sankcje przeciw Rosji, czyli nowa dziwna wojna*, http://www.parkiet.com/artykul/1370629.html, 30.05.2014; *Економічні санкції проти Росії: чи дійсно це працює?*, http://news.finance.ua/ua/news/~/328497, 25.06.2014.

[41] *Україна висуне Росії 5 вимог на переговорах у Женеві*, http://ipress.ua/news/ukraina_vysune_rosii_5_vymog_na_peregovorah_u_zhenevi_60146.html, 18.04.2014.

[42] *Повний текст заяви за підсумками переговорів у Женеві з українського питання*, http://dt.ua/POLITICS/povniy-tekst-zayavi-za-pidsumkami-peregovoriv-u-zhenevi-z-ukrayinskogo-pitannya-141885_.html, 18.04.2014; *Дипломати критично оцінили результати женевської зустрічі*, http://www.unian.ua/politics/909363-diplomati-kritichno-otsinili-rezultati-jenevskoji-zustrichi.html, 18.04.2014.

gotowe do przemilczenia sprawy aneksji Krymu. Priorytetowo potraktowano zatrzymanie rosyjskiej ofensywy w regionie.

Analizując sytuację na Donbasie na początku kwietnia i zaangażowanie strony rosyjskiej było widać, iż mamy do czynienia z przedłużeniem agresji Federacji Rosyjskiej, wykorzystującej trudną i złożoną sytuację we wschodnich regionach Ukrainy. Część polityków i ekspertów otwarcie zaczęła mówić o powielaniu przez Rosję na wschodzie Ukrainy krymskiego scenariusza[43]. Z perspektywy czasu widzimy, iż Rosją nie dążyła do aneksji południowo-wschodnich regionów sąsiada, lecz do destabilizacji sytuacji na Ukrainie celem zachowania nad nią kontroli przy pomocy zarządzania obszarami niestabilnymi.

Sytuacja na Donbasie znacząco odbiegała od wydarzeń na Krymie. Brak baz wojskowych nie pozwolił Rosji na wprowadzenie do wschodnich regionów Ukrainy wystarczającej ilości żołnierzy celem kontrolowania sytuacji, jak to miało miejsce na półwyspie. Wprowadzenie dużej ilości żołnierzy i sprzętu na Donbas mogło doprowadzić do otwartej konfrontacji z Zachodem, a takiego scenariusza Rosja pragnęła uniknąć.

Posiadając siły[44] i środki do przeprowadzenia aneksji Donbasu według scenariusza krymskiego, powołując się tym razem na wyniki referendum z 11 maja i wyborów z 2 listopada 2014 r. zorganizowanych przez prorosyjskich separatystów, Rosja wybrała inną drogę rozwoju sytuacji. Federacja Rosyjska apelowała jedynie o poszanowanie woli mieszkańców wschodniej Ukrainy i zaakceptowanie wyników wyborów w tzw. Donieckiej i Ługańskiej Republikach Ludowych, natomiast sama tego nie uczyniła[45].

Na tym etapie rozwoju konfliktu priorytetem Rosji pozostaje destabilizacja sytuacji na Ukrainie. Powyższa hipoteza znajduje uznanie części polityków, ekspertów i dziennikarzy. Zbigniew Brzeziński uważa, że W. Putin dąży do utworzenia na Donbasie nowego „Naddniestrza", będącego strefą permanentnego konfliktu i niestabilności[46]. Podobnie plany Kremla oceniał rosyjski opozycjonista Borys Niemcow. Na początku września 2014 r., po tragicznych wydarzeniach pod Iłowajskiem, w jednym z programów powiedział, że celem

[43] *Генсек ООН: Росія хоче реалізувати кримський сценарій на сході України*, http://rss.novostimira.com/n_6220155.html, 16.04.2015; *Нуланд: Росія повторює на сході України кримський сценарій*, http://uaport.net/uk/news/ua/t/1405/07/4944813, 10.05.2014.
[44] *Армия США признана мощнейшей в мире, Россия заняла второе место*, http://www.unian.net/world/1034100-armiya-ssha-priznana-moschneyshey-v-mire-rossiya-zanyala-vtoroe-mesto.html, 21.01.2015.
[45] *Rosja: Nie uznajemy wyborów w Donbasie. To oficjalne stanowisko*, http://wyborcza.pl/1,75477,16934959,Rosja__Nie_uznajemy_wyborow_w_Donbasie__To_oficjalne.html, 10.11.2014.
[46] *Про цілі Росії у війні з Україною*, http://m.day.kiev.ua/uk/article/politika/pro-cili-rosiyi-u-viyni-z-ukrayinoyu, 5.09.2014.

rosyjskiego prezydenta jest *rozczłonkowanie* Ukrainy oraz powołanie marionetkowego quasi państwa – „*Noworosja*”[47]. Były rosyjski ombudsman Władimir Łukin, uważany za członka ekipy W. Putina[48], w rozmowie z dziennikarzem Maratem Gelmanem stwierdził, że „celem Rosji jest na wpół zniszczony Donbas, który pozostając częścią Ukrainy uniemożliwi jej wejście do struktur NATO oraz będzie narzędziem wywierania wpływu”. Jego zdaniem, zniszczony region będzie wymagał pomocy gospodarczej i pozostanie źródło niestabilności politycznej[49]. Potwierdzeniem powyższej hipotezy mogą być liczne fakty rabowania i niszczenia infrastruktury Donbasu podczas aktywnej fazy konfliktu[50].

Analizując przebieg konfliktu na Donbasie, możemy wyodrębnić kilka jego etapów. Wielopłaszczyznowe zaangażowanie Rosji na każdym etapie jego przebiegu daje podstawy do stwierdzenia, iż mamy do czynienia z konfliktem rosyjsko-ukraińskim. Zatem proponowany podział na etapy będzie uzależniony od poziomu militarnego zaangażowania Rosji.

Na wschodzie Ukrainy prorosyjscy separatyści uaktywnili się na początku kwietnia. W ciągu kilku tygodni, działając zorganizowanie i według ustalonego scenariusza separatyści potrafili opanować prawie wszystkie większe miasta obwodów Donieckiego i Ługańskiego[51]. W tych wydarzeniach stronę rosyjską reprezentowały nieliczne, ale dobrze przygotowane i wyposażone grupy dywersyjne[52], które potrafiły zorganizować opór miejscowej prorosyjskiej ludność przeciwko nowemu rządowi ukraińskiemu. W tej sprawie interesująco i otwarcie wypowiedział się pod koniec listopada 2014 r. wspominany wcześniej Igor Girkin. W wywiadzie dla tytułu „*Завтра*” („Jutro”) powiedział, że „cyngiel spustowy wojny nacisnąłem ja. Gdyby nasza jednostka nie przekroczyła granicy wszystko by się skończyło tak jak w Charkowie, jak w Odessie. Byłoby kilkudziesięciu zabitych, spalonych, aresztowanych. Na tym wszystko by się skończyło. Faktycznie koło zamachowe tej wojny, jaka trwa do dzisiaj uruchomiła nasza

[47] М. Соколов, Б. Немцов: *“Задача Путина – расчленение Украины”*, http://www.svoboda.org/content/transcript/26564404.html, 5.09.2014.
[48] *План Кремля: Луганск и Донецк останутся в составе Украины как гарантия невступления страны в НАТО – политик*, http://atn.ua/politika/plan-kremlya-lugansk-i-doneck-ostanutsya-v-sostave-ukrainy-kak-garantiya-nevstupleniya, 5.09.2014.
[49] M. Prociuk, *Ukraina: głos z głębi*, http://stosunki.pl/?q=content/ukraina-głos-z-głębi, 27.09.2014.
[50] В. Нестерович, op. cit.; *Росія свідомо йде на порушення перемир'я на Донбасі – зведені дані РНБО на 12:00*, http://7days-ua.com/news/rosiya-svidomo-jde-na-porushennya-peremyr-ya-na-donbasi-rnbo/, 13.09.2014.
[51] К. Машовець, *Хроніка війни на Донбасі: від мітингів до танків*, http://mediarnbo.org/2014/10/18/хроніка-війни-на-донбасі-від-мітингів/, 25.10.2014; zob. R. Lasecki, *Uwarunkowania wojny donbaskiej*, [w:] R. Potocki, M. Domagała, D. Miłoszewska, *Czas Euromajdanu*, Warszawa 2014, s. 499-536.
[52] *Вторгнення військ РФ на сході країни відбулося – джерела*, http://www.pravda.com.ua/news/2014/04/12/7022207/, 5.05.2014.

jednostka”[53]. Powyższa wypowiedź czołowej postaci „rosyjskiej wiosny” po raz kolejny potwierdza fakt rosyjskiej obecności na pierwszym etapie konfliktu.

Sytuacja dynamicznie zmieniła się po wyborach prezydenckich. Z jednej strony aktywne działania armii ukraińskiej w ramach operacji antyterrorystycznej doprowadziły do przywrócenia kontroli państwa nad częścią terytorium. 26 maja rebelianci zostali wyparci z donieckiego lotniska[54]. W tym samym czasie na Donbasie zwiększa się liczba rosyjskich najemników oraz broni. Powyższe przypuszczenia potwierdza m.in. wypowiedź Aleksandra Borodaja, tzw. premiera Donieckiej Republiki Ludowej, który mówił o 33 poległych Rosjanach w walkach o lotnisko[55]. Podobne komunikaty nie zaskakują, ponieważ w wysyłanie na Ukrainę najemników i broni z Federacji Rosyjskiej były zaangażowane zarówno państwowe, jaki i niepaństwowe struktury. W proces były zaangażowane organizacje kozackie i komisariaty wojskowe, zajmujące się rekrutacją, ministerstwo obrony, przekazujące rebeliantom broń, straż graniczna służyła pomocą w przekraczaniu granicy ukraińsko-rosyjskiej, a także Federalna Służba Bezpieczeństwa, kontrolująca cały proces[56].

Na początku czerwca pod presją ataków terrorystycznych ukraińska straż graniczna została zmuszona do zamknięcia ośmiu punktów kontroli granicznej, co de facto oznaczało przejęcie przez separatystów z Ługańska kontroli nad 200-kilometrowym odcinkiem granicy[57]. Celem tych działań było umożliwienie niekontrolowanego sprowadzania na terytorium wschodnich obwodów Ukrainy najemników i uzbrojenia z federacji Rosyjskiej. Zdając sobie sprawę, że brak kontroli nad znaczną częścią ukraińsko-rosyjskiej granicy państwowej doprowadzi do pogłębienia konfrontacji na Donbasie prezydent Petro Poroszenko w połowie

[53] *«Кто ты, «Стрелок»?»*, http://zavtra.ru/content/view/kto-tyi-strelok/, 22.10.2014.
[54] К. Машовець, op. cit. .
[55] *W Doniecku zginęło 33 Rosjan. Po stronie rządu "walczą najemnicy, którzy wrócili z Syrii"*, http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/w-doniecku-zginelo-33-rosjan-po-stronie-rzadu-walcza-najemnicy-ktorzy-wrocili-z-syrii,433776.html, 5.06.2014; *Ukraiński oficer: Co najmniej 200 zabitych terrorystów. Poddadzą się albo zlikwidujemy wszystkich*, http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/ukrainski-oficer-co-najmniej-200-zabitych-terrorystow-poddadza-sie-albo-zlikwidujemy-wszystkich,432783.html, 5.06.2014.
[56] A. Łomanowski, R. Szoszyn, *Rosyjskie czołgi na Ukrainie*, http://www.rp.pl/artykul/1117576.html, 20.06.2014; В. Макаренко. *Как Россия вербует наемников для войны на Донбассе,* http://censor.net.ua/resonance/289530/kak_rossiya_verbuet_naemnikov_dlya_voyiny_na_donbasse, 20.06.2014; *Аваков: солидная пачка документов из российского БТРа уже в ОБСЕ*, http://fakty.ua/183665-avakov-solidnaya-pachka-dokumentov-iz-rossijskogo-btra-uzhe-v-obse, 25.06.2014; *Российский наемник рассказал о вербовке на Донбасс и том, сколько платят боевикам*, http://glavred.info/politika/rossiyskiy-naemnik-rasskazal-o-verbovke-na-donbass-i-tom-skolko-platyat-boevikam-289196.html, 4.09.2014; *Войска РФ действуют на востоке Украины с апреля прошлого года — посол США в НАТО*, http://news.eizvestia.com/news_politics/full/377-vojska-rf-dejstvuyut-na-vostoke-ukrainy-s-aprelya-proshlogo-goda-posol-ssha-v-nato, 3.02.2015.
[57] A. Łomanowski, R. Szoszyn, op. cit.

czerwca postanowił odzyskać kontrolę państwa nad tym odcinkiem granicy[58]. Dnia 7 lipca ówczesny minister obrony i zastępca Sekretarza Rady Bezpieczeństwa Narodowego i Obrony Mychajło Kowal w wywiadzie dla „*5 kanału*" powiedział, że granica ukraińsko-rosyjska znajduję się pod całkowitą kontrolą Sil Zbrojnych oraz Straży Granicznej Ukrainy[59]. Raport ministra obrony odbiegał od stanu faktycznego, ponieważ armii ukraińskiej udało się jedynie przywrócić kontrolę nad częścią niekontrolowanego odcinka granicy. W dalszym ciągu separatyści kontrolowali ok. 100 kilometrowy odcinek granicy ukraińsko-rosyjskiej[60]. Jednak dla rebeliantów całkowicie uzależnionych od dostaw z Rosji[61] taka sytuacja stanowiła bardzo poważne zagrożenie.

Znaczące sukcesy ukraińskiej armii i Gwardii Narodowej w przeprowadzeniu operacji antyterrorystycznej na przełomie czerwca-lipca oraz skuteczna ofensywa w kierunku Ługańska i Doniecka w ostatniej dekadzie lipca[62] postawiła separatystów w trudnej sytuacji całkowitego zniszczenia. W swoich wspomnieniach przyznał się to tego wspominany wcześniej Igor Girkin[63]. W tej sytuacji zarówno separatyści, jak i ukraiński Sztab Generalny oczekiwały na reakcje za strony Rosji. Po tym jak w ostatniej dekadzie czerwca Kreml oskarżył ukraińską armię o ostrzeliwanie rosyjskich punktów kontroli granicznej[64], a w połowie lipca ukraińskim artylerzystom przypisywał ostrzał budynku w miejscowości Donieck obwodu rostowskiego[65] nie można było wykluczyć otwartej inwazji armii rosyjskie. Rosja zdecydowała się wówczas na wykorzystanie innych środków. Począwszy od początku lipca ukraińskie jednostki, próbujące przywrócić kontrolę państwa na granicy codziennie były ostrzeliwane z terytorium Rosji. Powyższe działania zostały potwierdzone nie tylko przez ukraińskich obserwatorów, ale również

[58] *Порошенко пообіцяв узяти кордон під контроль, армія перейшла в контрнаступ*, http://www.newsru.ua/ukraine/15jun2014/naobicav.html, 16.06.2014.
[59] *Українські силовики контролюють повністю кордон з Росією – Коваль*, http://www.pravda.com.ua/news/2014/07/7/7031252/, 10.07.2014.
[60] *Україна не контролює понад 100 кілометрів кордону на Донбасі*, http://www.pravda.com.ua/news/2014/08/22/7035598/, 24.08.2014.
[61] A. Wilk, W. Konończuk, *Wojna ukraińsko-rosyjska pod szyldem operacji antyterrorystycznej*, http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2014-08-06/wojna-ukrainsko-rosyjska-pod-szyldem-operacji-antyterrorystycznej, 24.08.2014.
[62] Ibidem.
[63] *«Кто ты, «Стрелок»?» ...* .
[64] А. Каташинская, *Путин заявил об обстреле российской территории с украинской стороны минувшей ночью*, http://kp.ua/politics/458498-putyn-zaiavyl-ob-obstrele-rossyiskoi-terrytoryy-s-ukraynskoi-storony-mynuvshei-nochui, 25.06.2014; *МИД РФ: Обстрел российской территории — сознательная провокация Украины*, http://www.rosbalt.ru/main/2014/06/20/1282752.html, 25.06.2014.
[65] *Путін копіює «гляйвіцький прецедент» Гітлера, сфабрикований для «виправдання» агресії в 1939 році?*, http://dailylviv.com/news/polityka/putin-kopiyuie-hlyaivitskyi-pretsedent-hitlera-sfabrykovanyi-dlya-vypravdannya-ahresiyi-v-1939-rotsi-9163, 18.07.2014; *Лавров: если продолжатся обстрелы российской территории с Украины, Москва примет меры*, http://www.iarex.ru/news/49332.html, 18.07.2014.

przez wywiad amerykański[66]. Interesująco, że nagranie obstrzału ukraińskiego terytorium przez wyrzutnie rakietowe BM-21 Grad z osady Hukowo obwodu Rostowskiego wyłożył w Internecie jeden z jego mieszkańców[67]. Z kolei 23 lipca rosyjski żołnierz Wadim Grigorjew, przebywając na terenie miasta Matwiejew Kurgan, znajdującego się nieopodal granicy z Ukrainą, umieścił na portalu społecznościowym VKontakte zgięcia, potwierdzające obstrzał terytorium Ukrainy ze strony Rosji[68].

Wzrastającej intensywności obstrzałów[69] towarzyszyło zagrożenie w postaci otwartej inwazji na terytorium Ukrainy 42-tysięcznego ugrupowania sił rosyjskich, znajdującego się przy granicy rosyjsko-ukraińskiej[70].

Jednocześnie wzrosły dostawy sprzętu wojskowego i amunicji rebeliantom. Według ekspertów warszawskiego Ośrodka Studiów Wschodnich Andrzeja Wilka i Wojciecha Konończuka pod koniec lipca na początku sierpnia separatyści otrzymali prawdopodobnie największą z dotychczasowych liczbę ciężkiego uzbrojenia (m.in. minimum 17 czołgów)[71]. Wtedy jak na początku lipca w Słowiańsku, twierdzy separatystów, według I. Girkina było zaledwie 3 czołgi[72]. Interesującym jest to, że ciężki sprzęt i systemy artylerii reaktywnej separatyści otrzymywali wraz z obsługą[73]. Potwierdzeniem czego może służyć m.in. zestrzelenie 17 lipca 2014 r. malezyjskiego Boeinga 777 przez prorosyjskich separatystów.

Wspomniane działania strony rosyjskiej i separatystów nie przyniosły oczekiwanych efektów. Sytuacja separatystów pozostawała krytyczną pomimo tego, że armii ukraińskiej nie

[66] *Ежесуточно российские военные осуществляют 3-5 артиллерийских обстрелов украинских позиций – СНБО*, http://www.segodnya.ua/regions/donetsk/ezhesutochno-rossiyskie-voennye-osushchestvlyayut-3-5-artilleriyskih-obstrelov-ukrainskih-poziciy-snbo-540532.html, 1.08.2014; *Россия бомбит Донбасс*, http://www.donbassnews.info/news/201407000006.shtml, 30.07.2014; М. Верный, *Госдеп США обнародовал доказательства обстрела войсками РФ территории Украины,* http://www.mk.ru/politics/2014/07/27/gosdep-ssha-obnarodoval-dokazatelstva-obstrela-voyskami-rf-territorii-ukrainy.html, 30.07.2014; *Американська розвідка офіційно заявляє, що Росія веде обстріл України*, http://pro-vincia.com.ua/novini/news_podyi/13994-amerikanska-rozvdka-ofcyno-zayavlyaye-scho-rosya-vede-obstrl-ukrayini.html, 30.07.2014.
[67] *Россиянин снял видео обстрела Украины "Градами" с российской территории*, http://news.bigmir.net/ukraine/831118-Rossijanin-snjal-video-obstrela-Ukrainy---Gradami---s-rossijskoj-territorii, 20.07.2014.
[68] *Bombardowali Ukrainę. Pochwalili się tym w sieci*, http://www.fakt.pl/wydarzenia/rosyjscy-zolnierze-chwalili-sie-bombardowaniem-ukrainy,artykuly,476938.html, 28.07.2014.
[69] *Ежесуточно российские военные … .*
[70] A. Wilk, W. Konończuk, op. cit..
[71] Ibidem.
[72] *«Кто ты, «Стрелок»?» …*.
[73] *РФ начала перебрасывать в Украину боевые расчеты из числа российских военнослужащих*, http://zn.ua/UKRAINE/rf-nachala-perebrasyvat-v-ukrainu-boevye-raschety-iz-chisla-rossiyskih-voennosluzhaschih-148893_.html, 18.07.2014.

udało się przywrócić kontroli na granicy, a w trakcie operacji poniosła ona duże straty[74]. W ciągu lipca oraz prawie do końca sierpnia obszar kontrolowany przez rebeliantów szybko się kurczyło. Siłom ukraińskim udało się podzielić na kilka mniejszych obszarów tereny kontrolowane przez separatystów tzw. DRL i ŁRL oraz przerwać połączenie pomiędzy samozwańczymi republikami[75].

W obchodach Dnia Niepodległości Ukrainy 24 sierpnia wzięły udział jednostki i sprzęt wojskowy, który według wcześniejszych zapowiedzi władz po defiladzie miał trafić bezpośrednio do strefy operacji antyterrorystycznej. Wzmocnienie sił ukraińskich mogło przyśpieszyć proces rozbicia oddziałów separatystów[76]. Przywrócenie ukraińskiej jurysdykcji w całym regionie donbaskim wzmocniłoby pozycję prezydenta i rządu Ukrainy, dlatego w Moskwie podjęto decyzję o wsparciu separatystów przy pomocy batalionowych grup taktycznych regularnej armii rosyjskiej.

W połowie sierpnia na wschód od Doniecka na ternie pomiędzy miejscowościami Iłowajsk, Ambrosijwka, Sawur-Mohyła (sektor D) aktywizowały swoją działalność rosyjskie grup dywersyjne. Dnia 23 sierpnia na terytorium Ukrainy wkroczyło, co najmniej, cztery taktyczne grupy batalionowe[77]. Zdaniem brytyjskich ekspertów granicę przekroczyło 10 bojowych taktycznych grup, w składzie których walczyło od 3,5 do 6 tys. żołnierzy[78]. Działania rosyjskich grup w rejonie Nowoswietłowka-Nowoannowka-Krasnoje (na południowy wschód od Ługańska), w rejonie Starobieszewo-Nowokaterinowka (na południe od Iłowajska), w rejonie Kumaczewo-Pobieda (na południowy wschód od Doniecka) oraz w rejonie Szczerbak-Markino (pod Nowoazowskiem) istotnie wpłynęły na zmianę sytuacji na Donbasie[79]. Połączone siły rosyjskie i separatystów okrążyły dużą grupę żołnierzy ukraińskich w okolicy Iłowajska[80], wytyczyły nową linię starcia pod Mariupolem oraz wyparły jednostki ukraińskie spod Ługańska. Wydostając się z kotła iłowajskiego jednostki armii ukraińskiej poniosły znaczące straty[81].

---

[74] *Проміжний звіт ТСК з розслідування трагічних подій під Іловайськом. Повний текст*, http://www.pravda.com.ua/articles/2014/10/20/7041381/view_print/, 23.10.2014.
[75] К. Машовець, op. cit. ; «Кто ты, «Стрелок»?» … .
[76] *Саляр Алі, Військовий парад з нагоди Дня Незалежності України*, http://www.radiosvoboda.org/media/video/26547687.html, 25.08.2014.
[77] *Як російські війська 23 серпня заходили на Донбас* http://tyzhden.ua/Society/126003, 25.12.2014; *Проміжний звіт ТСК з розслідування трагічних подій під Іловайськом. Повний текст*, http://www.pravda.com.ua/articles/2014/10/20/7041381/view_print/, 22.10.2014.
[78] Sutyagin I., *Russian Forces in Ukraine*, Royal United Services Institute, https://www.rusi.org/, 23.12.2015
[79] *Kijów: w Donbasie walczą cztery taktyczne grupy batalionowe armii Rosji*, http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/kijow-w-donbasie-walcza-cztery-taktyczne-grupy-batalionowe-armii-rosji,463816.html, 2.09.2014.
[80] *Аналіз бойових дій в районі Іловайська після вторгнення російських військ 24-29 серпня 2014 року*, http://www.mil.gov.ua/news/2015/10/19/analiz-illovausk--14354/, 25.11.2015
[81] К. Машовець, op. cit. .

Należy podkreślić, że przygotowanie oddziałów armii rosyjskiej do przekroczenia ukraińskiej granicy odbywało się równolegle z przygotowaniem przez Rosję „*konwoju humanitarnego*". Dnia 11 sierpnia 2014 r. Władimir Putin w rozmowie telefonicznej z przewodniczącym Komisji Europejskiej José Manuelem Barroso zapowiedział wysłanie na Donbas „*konwoju humanitarnego*". Następnego dnia konwój wyruszył w drogę, a 22 sierpnia 262 białe ciężarówki przekroczyły rosyjsko-ukraińską granicę.

Rosja nie zgodziła się na propozycję Ukrainy przekroczenia granicy państwowej w wyznaczonym miejscu. Federacja Rosyjska po raz kolejny pogwałciła normy prawa międzynarodowego, łamiąc zasadę suwerenności państwowej sąsiedniego państwa. Przekroczenie granicy nastąpiło wbrew władzom ukraińskim na odcinku kontrolowanym przez rebeliantów, bez żadnej kontroli nie tylko ze strony ukraińskiej straży granicznej, ale nawet Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża[82]. Pierwszy „konwój humanitarny" miał wyjątkowe znaczenie, ponieważ dotyczył kilku kwestii. Po pierwsze, rozciągając w czasie 10 dni podróż „konwoju humanitarnego" Rosja odwróciła uwagę strony ukraińskiej i świata zachodniego od przygotowań inwazji militarnej. Dziwić może sytuacja, że Kreml korzystając z każdej okazji pokazania światu Rosji jako państwa praworządnego wybrał nietransparentną drogę dostarczenia pomocy. Daje to podstawy do twierdzenia, że poza pomocą humanitarną znajdywała się tam pomoc wojskowa dla separatystów i wkraczających oddziałów rosyjskich. Powyższe przypuszczenia potwierdzają również późniejsze wydarzenia związane z kolejnymi „konwojami humanitarnymi". Po każdej takiej dostawie z Rosji rebelianci aktywizują obstrzały pozycji ukraińskich[83]. Po trzecie, „konwoje humanitarne" z Rosji nie poprawiają katastrofalnej sytuacji humanitarnej na obszarach kontrolowanych przez separatystów[84].

Podsumowując należy podkreślić, że Federacja Rosyjska – jeden z głównych parterów strategicznych Ukrainy, ignorując zasady prawa międzynarodowego oraz umowy dwustronne,

[82] *Росія розпочала "гуманітарне" вторгнення*, http://www.newsru.ua/ukraine/22aug2014/vtorglis.html, 23.08.2014; *Аналіз 7 так званих «російських гумконвоїв»*, http://mediarnbo.org/2014/11/29/аналіз-так-званих-російських-гумкон/, 1.12.2014.

[83] *Після кожного «конвою Путіна» обстріли терористів посилюються – український військовий*, http://vgolos.com.ua/news/pislya_kozhnogo_konvoyu_putina_obstrily_posylyuyutsya__ukrainskyy_viyskovyy_169813.html, 23.01.2015; *Ірина Геращенко просить ПАРЄ визнати «ЛНР» і «ДНР» терористичними організаціями, а РФ – країною, що підтримує тероризм*, http://newsmonitor.com.ua/oficial/5614-rina-geraschenko-prosit-parye-viznati-lnr-dnr-teroristichnimi-organzacyami-a-rf-krayinoyu-scho-pdtrimuye-terorizm.html, 23.01.2015.

[84] *На підконтрольних бойовикам територіях люди вмирають від голоду*, http://vestiua.com/ua/news/20141015/57950.html, 18.10.2014; *Жителі ДНР помирають від голоду, але терористи наказали про це мовчати*, http://nbnews.com.ua/ua/news/134782/, 25.10.2014; *Донбас на межі голоду*, http://www.up.mk.ua/mainpage/show_item/3361, 20.12.2014; *Вся правда о российских гуманитарных конвоях*, http://kyiv.osp-ua.info/politics/13039-vsja-pravda-o-rossiyskikh-gumanitarnykh-konvojakh.html. 1.11.2014.

dokonała na przełomie lutego i marca 2014 roku względem Ukrainy aktu agresji, w wyniku którego anektowała półwysep krymski. W tym celu Rosja skutecznie wykorzystała wewnętrzny kryzys na Ukrainie oraz obecność na półwyspie rosyjskiej Floty Czarnomorskiej.

Wydarzenia na Donbasie stanowiły przedłużenie konfliktu rosyjsko-ukraińskiego. Anektując Krym Federacja Rosyjska dążyła do narzucenia Ukrainie ustroju federacyjnego bądź powstania w południowo-wschodnich regionach nowych obszarów niestabilności celem wywierania wpływu na politykę sąsiedniego państwa. Rosja wspierała działalność prorosyjskich separatystów na każdym etapie konfliktu donbaskiego. Wzmocnienie pozycji nowego rządu i prezydenta Ukrainy oraz sukcesy armii ukraińskiej w przeprowadzeniu operacji antyterrorystycznej zmusiły Kreml do zwiększenia militarnego zaangażowania na Donbasie. Przerzucanie najemników oraz dostawy broni, w tym sprzętu ciężkiego nie mogły odwrócić losów kampanii. Biorąc pod uwagę krytyczną sytuację sił separatystycznych, kontrolujących część ukraińskiej granicy państwowej, Rosja dokonała kolejnej inwazji na Ukrainę przy pomocy batalionowych grup taktycznych. Wprowadzenie na wschodnią Ukrainę 23 sierpnia jednostek armii rosyjskiej oraz „konwoje humanitarne" doprowadziło do przełamania sytuacji na froncie. Wspierając militarnie i politycznie separatystów z tzw. Donieckiej i Ługańskiej Republik Ludowych Rosja dąży zarazem do odgrywania roli pośrednika w konflikcie niskiej intensywności. Zamrożenie konfliktu donbaskiego bądź powołanie podmiotów w składzie Ukrainy zależnych od Rosji daje ostatniej sprawdzone na obszarze poradzieckim możliwości oddziaływania na sprawy ukraińskie oraz europejskie.

Bibliografia:

Umowy międzynarodowe:

Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією, http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/643_006

Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї, http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/998_158

Monografie, artykuł naukowe i analizy

Lasecki R., *Uwarunkowania wojny donbaskiej*, [w:] R. Potocki, M. Domagała, D. Miłoszewska, *Czas Euromajdanu*, Warszawa 2014.

Sutyagin I., *Russian Forces in Ukraine*, Royal United Services Institute, https://www.rusi.org/

Wilk A., Konończuk W., *Wojna ukraińsko-rosyjska pod szyldem operacji antyterrorystycznej*, „Analizy OSW", http://www.osw.waw.pl/

Wilk A., *Rosyjska interwencja wojskowa na Krymie*, „Analizy OSW”, http://www.osw.waw.pl/
Аналіз бойових дій в районі Іловайська після вторгнення російських військ 24-29 серпня 2014 року, http://www.mil.gov.ua/
Василенко В., *Російсько-українська війна 2014 року: причини, перебіг та правові наслідки*, «Український. Тиждень» 2014, № 42.
Горбулін В. і ін. (ред.), *Донбас і Крим: ціна повернення*, Київ 2015.
Задорожній О., *Анексія Криму – міжнародний злочин*, Київ 2015.
Задорожній О., *Міжнародне право в міждержавних відносинах України і Російської Федерації. 1991-2014*, Київ 2015.
Костров В., *Хроніка кримського протистояння,* «Віче» 2014, № 7.
Нестерович В., *Громадські протести на окремих територіях Українського Донбасу протягом весни 2014 року: причини та наслідки*, «Віче» 2014, № 21.
Путин. Война, Независимый экспертный доклад, Москва 2015.

Źródła internetowe:
http://www.rp.pl/
http://www.nowastrategia.org.pl/
http://www.tvn24.pl/
http://www.fakt.pl/
http://www.defence24.pl/
http://www.parkiet.com/
http://wiadomosci.onet.pl/
http://www.wprost.pl/
http://stosunki.pl/
http://wyborcza.pl/
https://odyssynlaertesa.wordpress.com/
http://alexjones.pl/
http://www.psz.pl/
http://fakty.ua/
http://kp.ua/
http://pro-vincia.com.ua/
http://mediarnbo.org/
http://www.pravda.com.ua/
http://uapress.info/uk/
http://censor.net.ua/
http://news.eizvestia.com/
http://tyzhden.ua/
http://kyiv.osp-ua.info/
http://rss.novostimira.com/
http://www.rosbalt.ru/
http://www.unian.ua/
http://www.up.mk.ua/
http://www.segodnya.ua/
http://news.finance.ua/
http://www.depo.ua/
http://www.profi-forex.org/
http://zik.ua/ua/
http://gigamir.net/

http://nbnews.com.ua/
http://newsmonitor.com.ua/
http://censor.net.ua/
http://lenta.ru/
http://mediarnbo.org/
http://ua.korrespondent.net/
http://zavtra.ru/
http://www.iarex.ru/
https://ru.wikipedia.org/
http://www.mk.ru/
http://www.svoboda.org/
http://vestiua.com/
http://uaport.net/
http://www.tvc.ru/
http://vgolos.com.ua/
http://atn.ua/
http://dt.ua/
http://www.newsru.ua/
http://m.day.kiev.ua/
http://nbnews.com.ua/
http://www.ambafrance-ua.org/
http://expres.ua/
http://7days-ua.com/
http://glavred.info/
http://newsru.com/
http://www.donbassnews.info/
http://news.bigmir.net/
http://zn.ua/
http://www.radiosvoboda.org/
http://www.bbc.co.uk/
http://kriminal.tv/
http://ipress.ua/
http://vchortkovi.pp.ua/
http://tyzhden.ua/